

שמעתא עמיקתא

גליון תש"ז | פר' וירא | תשפ"ז | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם נאסרים ביחוד כשנאבדה כתובה

א. חובת כתיבת כתובה. ב. טעם החובה לכתוב כתובה במקום שנוהגים לכתוב כתובה. ג. איסור יחוד לפני שכתב לה כתובה או שנאבדה. ד. התפסת מטלטלים עד שיכתוב לה כתובה. ה. להתפס מטלטלים בשבת. ו. לעשות קנין על הכתובה בפני עדים.

א. **היובת כתיבת כתובה**

תנן **בכתובות** (פג.) הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה. **ופרש"י** גובה כתובתה - ואינו יכול לטעון פרעתיק והחזרת לי שטר כתובתיך וקרעתינו משום דתנאי כתובה מעשה ב"ד הוא וכל מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא דמי, עיי"ש. ואמרו **בגמ'** ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבין שובר ליחוש דלמא מפקא לה לכתובתה וגביא בה, אמר רב במקום שאין כותבין כתובה עסקינן, ושמואל אמר אף במקום שכותבין כתובה כו' לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראייה במקום שכותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראייה, עיי"כ.

וכת' **הרמב"ם** (אישות פט"ז הכ"ב) שבמקום שאין דרך לכתוב כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד הר"ז גובה עיקר כתובה אע"פ שאין בידה שטר כתובה כו', אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא בראייה ברורה. וכן הוא **בשו"ע** (אהע"ס ס"י ק סע"ו, ו טו"ב וס"י צו סע' טו).

ב. **טעם החובה לכתוב כתובה במקום שנוהגים לכתוב כתובה**

איתא **בכתובות** (י.) רבי אמי שרא למביעל בתחלה שבטא אמרי ליה רבנן והא לא כתיבא כתובתה, אמר להו אתפסוה מטלטלין. **ופרש"י** אתפסוה מטלטלי - תנו לה מטלטלין תחת ידה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובתה בשעבוד קרקעות. ואיתא עוד שם (טו.) אחתיה דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא אירכס (נאבדה) כתובתה, אתו לקמיה דרב יוסף, א"ל הכי אמר ר"י אמר שמואל זו דברי ר"מ, אבל כח"א משהא אדם את אשתו שתים ושלש שנים בלא כתובה, א"ל אביי והא אמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותין, אי הכי זיל כתוב לה. **ופרש"י** זו דברי ר"מ - דאמר לעיל כל הפוחת לכתולה ממאתים ואפי' בתנאי והתנאי בטל קרי לה בעילת זנות משום דלא סמכא דעתה, והכא נמי לר"מ הוא דאסור לשהות אשה שאבדה שטר כתובה ואפי' אית לה דלא מפסדא בהכי דגביא בתנאי ב"ד מיהא לא סמכא דעתה דאמרה כי תבענא ליה אמר פרעתיק הלכך בעילת זנות היא. אבל כח"א כו' - דלית לן למיחש משום מסמך דעתא דתיהוי בעילת זנות. אי הכי זיל כתוב לה - כתובה אחריתי והא דאמרין בכתובות (טז) לא כת' לה כתובה בתולה גובה מאתים ואוקמינן כר"מ התם במקום שאין כותבין כתובה דכולהו אתנאי קא סמכי א"י במקום שכותבין וגובה לר"מ, מיהו בעילת זנות באיסור היא, עיי"כ.

ועי' **בב"ק** (פח.) (טז.) דאיתא אמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלוקוחות כי תנינא לתקנת אושא העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין ואי ס"ד ליתא לתקנת אושא כו', ותזבין כתובתה בטובת הנאה ותתן ליה הא מני ר"מ היא דאמר אסור לו לאדם שישאה את אשתו אפי' שעה א' בלא כתובה, **וטעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה**, הכא לא מגרש לה דאי מגרש לה אתו הנך דזבני גבו לה לכתובתה מיניה, אלא טובת הנאה מילי נינהו ומילי לא משתעבדי.

והקשה **הרשב"א** (שם ד"ה מיד) **דבב"ק** משמע דהיינו טעמא מפני שאין לה כתובה קלה בעינו להוציאה, ואילו **בכתובות** מבואר דהוא משום דמטריא בעילתו בעילת זנות ואע"י דאית לה, וינישב דמסתברא לי דחד טעמא הוא דה"י **ה"ק כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דכיון שכן אף היא לא סמכה דעתה שיעכבנה אצלו והויא בעילתו בעילת זנות**, שאם על פחיתת כתובתה שהתנה עמה הבעל לא סמכה דעתה שלא יגרשנה ומשוויא בעילתו בעילת זנות ואע"ג דאלו יגרשנה אית לה, זו שאין לה לא כ"ש, עיי"כ. **והתוס'** (כתובות נו. ד"ה מנ) כת' דפירש **ריב"ז** הא דכתובות דבכל מקום דאית לה ואין האשה בטוחה בו דלא סמכה דעתה תקנו חכמים שיאה בעילתו בעילת זנות. והקשה **ר"י** דבב"ק (שם) משמע דאפי' היאכא דלית לה הוי לר"מ בעילת זנות משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כו', עיי"כ נר' דר"מ לא מבעיא קא' לא מבעיא היכא דלית לה דהויא בעילתו בעילת זנות משום דקלה בעיניו להוציאה אלא אפי' אית לה כיון דלא סמכה דעתה הויא בעילתו בעילת זנות. ומבואר שתקנו כתובה שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה. **ובשמעתא עמיקתא** גליון תש"ח נביא בעז"ה שיש סוברים שחיוב כתובה הוא מה"ת.

ג. **איסור יחוד לפני שכתב לה כתובה או שנאבדה**

ועי' **ברמב"ם** (אישות פ"א ה"ה) שכתב דצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו. ומשמע דאסור להכנס לחופה ללא כתובה. וכת' **במגיד משנה** דמש"כ הרמב"ם קודם כניסה לחופה הוא מפני שהוא סובר דבעינן לכתח' חופה הראויה לביאה שלא יחסר דבר אפי' מדבריהם. **והרמב"ם** הקשה ע"ז מהא **דכתובות** (שם) דר' אמי שרא למבעל לכתח' בשבתא כו' והא ודאי ברביעי נשאת, עיי"כ. ויש לדחות שכן היה מעשה שאירע כן, ומ"מ מן הדין לבחול' היה ראוי שתהיה לה כתובה קודם חופה וזהו שר' אמי לא שאל להם אם היה לה כתובה לפי שחשב שעשו כראוי לעשות זהו דעת הרמב"ם, עיי"כ. ולפי **המגיד משנה** יוצא שהאיסור הוא משום דיחוד שאינו ראוי לביאה לא מהני לחופה, וא"כ היכן שכבר נשאו ונאבדה הכתובה י"ל דאע"פ שיש איסור בעילה אחתי מותרים ביחוד. ואע"פ שמבואר לעיל דלר"מ אסור לשהות עם אשתו כשאין לה כתובה אף אם כתב לה ונאבדה, וכן פסק **הרמב"ם** (שם ה"ה) ע"פ שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפי' שעה א' בלא כתובה. אבל כתי' י"ל דאין איסור יחוד בעצם, אלא שהשיהי דהיינו לחיות עמה ללא כתובה אסורה ועל כן עליו לכתוב מיד.

והבעל העיטור (ח"ב שער ברכת חתנים ח"ב סד ע"א) כת' דאיתא דלר"מ שנהגו לברך ברכת נשואין שחרית קודם כתובה ומכניסין אותה בבית החתן אינו מנחה **שאסור להתייחד בלא כתובה**, עיי"כ. מבואר דאיכא איסור יחוד, אלא דאכתי יש לדון אם איסור יחוד זה הוא אף לאחר הנשואין ונאבדה הכתובה. ומדברי **הר"ן** דבסמוך משמע דס"ל בדעת הרמב"ם דהאיסור בזה הוא משום איסור להתייחד ללא כתובה ולא משום דבעי יחוד הראוי לביאה.

וכתב **הר"ן** בריש כתובות (א.) דתת' **בעל העיטור** (שם) שאין מכניסין אותה לחופה עד שיכתוב כתובה שקודם לכן אסורה לבעל, וכן דעת **הרמב"ם** (שם ד"ה א.) דהא ודאי לא נהימא מדאמרין לקמן (י.) רבי אמי שרא למביעל בתחלה בשבת וכו', אמר להו אתפסוה מטלטלי ובודאי ביום רביעי כנסה דלא עבר אקנתא דרבנן אלאמא שרי לכנסה בלא כתובה, וכן בדין שלא מצינו שתהא אסורה להתייחד בלא כתובה וטעמא דמילתא משום **דאיסורא דביאה בלא כתובה מדרבנן בעלמא הוא**, ועוד מפני שהיא לא תשמע לו מפני שהיא יודעת שהיא קלה בעיניו להוציאה, ועוד דלא מיתסרא אלא משום דלא סמכה דעתה שהרי מתנאי ב"ד יש לה כו', הילכך אפי' את"ל דחופה היינו יחוד כיון דלא מתסרא ביחוד בלא כתובה שרי לכנסה לחופה אבל פירסה נדה כיון שאסורה להתייחד אי חופה היינו ייחוד לאו בת חופה ומהו בדיעבד מנהיגא, עיי"כ.

יוצא דלפי הר"ן א' בהבנת **בהע"ט והרמב"ם** אסור להכנס לחופה ללא כתובה ואף אסור להתייחד, והר"ן חולק דלעולם איכא איסור ביאה אבל ליכא איסור יחוד, ועל כן אף אם נימא דחופה היינו יחוד מהני כי לא בעינן יחוד ראו לביאה. אולם **למגיד משנה** י"ל דלעולם שיטת הרמב"ם דהאיסור הוא הבעילה ועל כן ללא כתובה לא הוי יחוד הראוי לביאה.

ועי' **בטור** (אהע"ס ס"י טז) שכת' דאסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה. אבל **הב"ח** (אות א) דחה דברי הטור דאין כאן איסור יחוד אלא אין לו להכניסה לחופה עד שיכתוב הכתובה תחלה כדי שלא יבוא לידי איסור לבוא עליה קודם כתיבת הכתובה וזה כוונת הרמב"ם שכת' דצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה וכו' עיי"ש. **וההפלאה** (ס"י סו קו"א אות ב) פירש שהטור כת' דאסור להתייחד מסביר דנפשיה כת' כן דלכתח' בעינן שתהיה החופה ראוי לביאה בלא איסור אף מדרבנן, אבל אין לומר דאסור בו היחוד, דהא ביהודה היו מקומות שהיו מייחדין בשעת סעודת אירוסין כדאיתא במתני' דף י"ב, עיי"כ.

והשו"ע (שם סע' א) כת' דאסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה. **ופירש בבניאר הגר"א** (אות א) דהיחוד אסור כי אסור לבעול כמ"ש **בכתובות** (י. ויג.), ואסור ג"כ ביחוד וכמ"ש שם (י.) לענין ברכה, וביהודא וכו' וכמש"ל ר"ס נ"ה בהג"ה, עיי"כ. וכוונתו **דהשו"ע** אסור כאן כהפוסקים שהביא **הרמ"א** בס"י נ"ה סע' א' דס"ל דארסו וארוסה אסורים אפי' ביחוד, עיי"ש.

והרמ"א ס"י ס"ו כת' דיש מקילן ומתירן להתייחד בלא כתובה, ובלבד שלא יבעול. ועי' **בלבוש** (ס"י סה אות א) שכת' דיש מקילין ומתירן להתייחד עמה בו ביום אם שנים או ג"י בלא כתובה. ומשי"כ א"י מבואר כן **במירדכי** (ס"י קל), וכן נקט **הב"ח** (סוף אות ד) אף בדעת הטור. וכן הוא **מהרי"ק** (סס"י קט) דיש לשוב לכותבה עד ג"י. אולם שאר הפוסקים לא הוכירו מספר מימים.

פניני הלכה

בכור שלא נפדה והגיע לגיל י"ג על מי מוטל חיוב הפדיון

נאמר **בתורה** (שמות יג יב-יג) והעברת כל פטר רחם לה' וכו', וכל בכור אדם בבניך תפדה. עוד כתיב (במדבר יח טו-טז) כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה. ופדויו מבן חדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים שקל הקודש וגוי'.

ותנן (קדושין כט.) כל מצות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות. ומפרש **בגמ'** (שם) דחכי קאמר כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו, אנשים חייבין ונשים פטורות. תנינא להא דת"ר האב חייב בבנו למלוך ולפדותו וללמדו תורה וכו'. לפדותו מנלן, דכתיב כל בכור בניך תפדה. והיכא דלא פרקיה אבوه מחייב איהו למפרקיה דכתיב פדה תפדה.

וכת' **הרא"ש** (הל' פדיון בכור ס"א) מי שנוול דן בן בכור חייב לפדותו בח' סלעים כסף לאחר שיהיה בן ל' יום כו'. ואחר שיהיה בן ל' יום יפדנו מיד לא יאחר מצותו, כמו שאחז"ל (מכילתא) ושומרים את המצות כו' אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה.

ולדינא כתב **השו"ע** (יו"ד סי' שה ס"יא, ס"יא וס"ט) מ"ע לפדות כל איש מישראל בנו שהוא בכור וכו'. אין הבכור ראוי לפדיון עד שיעברו עליו ל' יום, ואחר ל' יום יפדנו מיד שלא ישעה המצוה וכו'. עבר האב ולא פדה את בנו כשיגדיל חייב לפדות עצמו.

ומצינו **בבבד הבית** (שם) שכת' - נשאל **הרשב"א** על בכור שלא פדאו אביו והגדיל ובא לפדות עצמו, ולא הניחו אביו ואמר שהוא יפדנו. והשיב דלא פקע זכות האב לעולם, ואם בא לפדות פודה, ואם לא רצה האב לפדות אחר שהגדיל הבן אין כופין האב, אלא להבן כל שהוכר שהוא בכור ויש לו נכסים. והובא **בב"ח** (סז).

והנה **הרשב"א** הוזכר נמצאת **בשו"ת הרשב"א** ח"ב ס' ש"א, וס"ים שם דאם רצה הבן לפדות א"ע, בין יש נכסים לאב בין שאין לו, פדוי, מדכתיב תפדה, וכל הקודם בפדיונו זכה ומבדק על פדיונו שהמצוה מוטלת על שניהם. ומיהו מסתברא שהאב קודם, שמצות הבן על האב, ואם לא רצה האב לפדות אחר שהגדיל הבן ויש לו נכסים אין כופין את האב אלא את הבן.

וכהרשב"א כת' **החינוך** (מצוה שצב) דלפי הדומה שהאב חייב לעולם לפדות בנו ואפי' אחר שהגדיל הבן, וכמו שאמר הכתוב (שמות יג יז) וכל בכור אדם בבניך תפדה, הרי שהטיל המצוה על האב, וכן נר' בקדושין.

וכת' **המנ"ח** (ס"ק א) דנר' דלפי האב המצוה יותר מהוא עצמו, ואסור לבן לחטוף המצוה כי האב הוא העיקר, ואח"ז מציאתי בתשובת הרשב"א שפלפל בזה. עיי"כ.

מיהו מדברי הרשב"א נראה דלא חשיב כחטוף מצוה מאחר, דהרי כתב דכל הקודם בפדיונו זכה דהמצוה מוטלת על שניהם, אלא דמסתבר דהאב קודם. ומשמע דלא דמי לחטוף כיסוי הדם מחבירו דהמצוה מוטל על השוחט וזה בא וחסף המצוה שאינה מוטלת עליו. אלא דלכתחילה האב קודם בקיום המצוה.

וכדבריהם דהמצוה מוטלת על האב לעולם, מבואר בדברי **המאמיר** בסוף פסחים שכתב - לא פדאו האב הרי הוא חייב לפדות את עצמו כשיגדל, ואם פדה את עצמו האב פטור ואין בידו עוד לברך. עיי"כ.

אולם מציונו **ברייב"ש** (ס"י קלא) שנשאל בטעמא **דהרמב"ם** (מתני' פ"א ה"ה) כת' דהפדות את בנו מברך על פדה"ה, ואילו הפודה א"ע מברך לפדות את הבכור. והשיב שלפי שבאב אפשר להעשות מצוה זו ע"י הבן כשיגדל, וכשיגדל אז א"מ לעשותה אלא ע"י עצמו. וגם שאם היה לו לפדות עצמו ובנו, ק"י"ל שהוא קודם לבנו, דאלמא עיקר המצוה בעצמו אלא שבקטנותו א"א. עיי"כ. והובאו דבריו בב"י.

ומבואר דאחר שיגדל הבן א"מ לעשות המצוה ע"י האב. וזה דלא כהרשב"א בתשובה. וכבר עמד בזה **בשכנה"ג** (הב"י טו) ואחר שהביא דברי תשובת הרשב"א סיים דמהריב"ש בסי' קלא נר' שחולק ע"ז. ונפק"מ רבתי איכא בדין זה, דלריב"ש נמצא דבבן גדול אין האב יכול לפדותו, ואם יפדהו בברכה אינו פדוי וברכתו לבטלה. ואילו לרשב"א אדרבה עיקר המצוה על האב ורואי שהוא יפדה ויברך על המצוה. ולכא"י לדינא כיון דלריב"ש א"א לאב לפדות בנו הגדול, ואילו אם הבן יפדה עצמו מהני אפי' לרשב"א, היה מן הראוי דהבן יפדה עצמו ויברך על פדיונו ויוציא עצמו מכל ספק.

אלא דלפי הגר"א צ"ע על הרמ"א שבסי' ב"א פסק שיש איסור יחוד דארוסה. שו"מ בהגהות מהרי"ם (על הגר"א) שמפרש שבסי' נ"ה היה חמיר ב יחוד כי ס"ל דכיון שמצינו שגזרו חז"ל על יחוד דפניה דאיתא בעי"ז (ו) על כן גזרו נמי על יחוד דארוסה, וממילא היחוד בעצמו אסור כאיסור יחוד דפניה. ובסי' ס"ו הקול הרמ"א כי ס"ל שלא אסרו יחוד מפני הביאה ולשו"ע אסרו יחוד מפני חשש ביאה וכולל יחוד עם ארוסתו משא"כ הכא דלדעתו לא גזרו על יחוד והשו"ע ס"ל דאסרו יחוד.

והח"מ (ס"ק א) הביא להלכה דעת **הנ"ח** הנ"ל. ועיי"ש (ס"ק ב) שכת' שא' מן הטעמים שכתב הר"ן להתיר היחוד, שהיה לא תשמע לו מפני שהיה יודעת שהיא קלה בעיניו להוציאה ע"כ טוב להודיע לה זה אם מתייחד עמה בלא כתובה, ע"כ. וככל דברי **הח"מ** פסק **הב"ש** (ס"ק א-ב). ו**מהביאור הגר"א** (אותיות א-ב) משמע דס"ל דהעיקר להקל בזה, שהרי תלה האיסור יחוד בהאם גזרו על יחוד היכן שיש איסור ביאה מדרבנן, ובסי' נ"ה אות ג' משמע מלשונו שנקט להקל בזה. **והנכ"א** (ככל קטב אות יח) כת' דאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה א' בלא כתובה ובעילתו בעילת זנות שכך תיקנו חז"ל כדי שלא תהא קלה בעיניו לגרשה כו', ולכן אם נאבדה הכתובה צריך לכתוב אחרת, ע"כ. ומשמע מדבריו דאיסור זה הוא מדרבנן. וכן מבואר **בר"ן** הנ"ל וכן משמע מסתמית שאר פוסקים הנ"ל שאף למי"ד בכתובה מה"ת איסור זה הוא מדרבנן. ועי' **באוצר הפוסקים** (ס"ק ב אות א).

ד. התפסות מוטלטלים עד שיכתוב לה כתובה

איתא **בכתובות** (ו) רבי אמי שרא למביעל בתחלה בשבת אמרי ליה רבנן והא לא כתיבא כתובתה אמר להו אתפסוה מטלטלין. ופרש"י אתפסוה כתיבא. תנו לה מטלטלין תחת ידה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובתה בשעבוד קרקעות.

וכן פסקו **הרי"ף** (ב. ברי"ף), **הרמב"ם** (שם ה"ט), **הטור** (ס"י סח) ו**השו"ע** (סעי' א) דאם אינו יכול לכתוב לה כתובה, כגון בשבת, או ששכח לכתבה, יכול ליתן לה מטלטלין כנגד כתובתה, ואז מותרים עד שיהיה לו פנאי לכתוב (ואז כותב לה מיד). וביאר **הח"מ** (ס"ק ב) דהדן כן אפי' בחול אם שכח לכתבה וזכר לאחר שנתייחד עמה בלילה וקשה לשלוח אחר סופר ועדים בלילה.

ויעוי' **בכתובות** (נו) א שםבואר דלדעת רבי יוסי לא מועיל לתת מטלטלים לצורך הכתובה אף אם מקבל אחריות דחיי' לפחתא. וכת' שם **תוס'** (ד"ה אין ענין) דלפי"ז הא דאמרין שאם אמר להו אתפסוה מטלטלין כשקבל עליו אחריות אם יאבדו או יזלו. כ"כ **בסמ"ג** (ע"ש מ"ח) כדמוכח **בכתובות** (שם), ע"כ. והביאו **הב"י** (שם), וכן פסק **השו"ע** (שם סעי' ט) ו**בב"ח** (סוף אות ד) הוסיף דבעין שומא. ועי' **בח"מ** (ס"ק יב) שכת' דשאר הפוסקים לא כתבו האי דקבלת אחריות כי ס"ל דלזמן מועט לא חיי', ועיי"ש שצידד דאף לסמ"ג ח"ל דאם מוחלת שתקבל גם מהני כי הוא לזמן מועט. ושבו הביא מהתוס' הנ"ל דמשמע דלא מהני אף במוחלת. ו**הב"ש** (ס"ק ח) אחר שהביא דעת הסמ"ג והתוס' "מיהו **הרי"ף** ו**הרמב"ם** ו**הרא"ש** השמיטו סוגיא זו דאתמר בדף נ"ו ועל עובדא דר"א הנ"ל כת' לפי שעה מהני התפסות מטלטלין משמע דס"ל דא"צ לקבל אחריות". ומשמע שנקט כהרי"ף ודעימיה דלא בעינן ככה"ג קבלת אחריות. ו**בביאור הגר"א** (אות ב) כת' שהסמ"ג אולי כשיטת תוס' הנ"ל דס"ל דלכיו"צ קבלת אחריות מהני ולא כן הקילו בדף ז' לסמוך על אתפסת מטלטלים ודלא **כרי"ף**, **רא"ש** ו**רמב"ם**, דס"ל דלעולם לא מהני קבלת אחריות, ובדף ז' שמכו דהוי לזמן מועט. אלא **דהסמ"ג** פסק להקל בדאיכא תרתי קביל אחריות ולזמן מועט. ועי' **במשפט הכתובה** (פס"א אות ד ד"ה ושי"ק).

ה. להתנים מטלטלים בשבת

והקשה **הרמב"ן** (כתובות שם) על ש"ס הנ"ל דהרי נמצאת כקונה קנין בשבת ואסור כדאמר' בביצה (ו) דלמקני ביה בשבת לא, ואפשר שמפני מצוה התירו כדאמרין בפרק המגרש ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ואע"פ שהיה קונה בשבת התירו משום מצוה דחוקה, ואפשר לפרש שבערי"ש שאלו לו לא היה שהות ביום לכתוב הכתובה והיה שהות להתפיסה מטלטלין, ע"כ. ו**הר"ן** (כתובות ב. ברי"ף) תירץ דאפשר שמפני מצוה התירו כו' ואע"פ שאמרו בירושלמי [ריש פירקין] אלון דכנסין ארמלין צריכין למכנס מבעו"י שלא יהא כקונה קנין בשבתא, אלמא אפי' במקום מצוה לא התירו, שאני נשואין דהוי מילתא דפרהסיא טובא ומשו"ה לא שרי אפי' במקום מצוה, א"נ אפשר דמבעו"י מיירי והיה שהות ביום כדי להתפיסה מטלטלין ולא כדי לכתוב לה כתובה, ע"כ. והביאו **הח"מ** (ס"ק יא) ו**הב"ש** (סס"ק ח). ועי' **במ"ב** (ס"י שו ס"ק לג) שפסק דאסור ליתן מתנה לחבי"ב בשבת ודמי למקח וממכר, אלא דבמתנה מותר כשהוא לצורך שבת ויז"ל וכן לצורך מצוה וכן אסור ליתן משכון לחבי"ב אלא לצורך מצוה או לצורך שבת. והנה כתב **השו"ע** (שם) אם אינו יכול לכתוב לה כתובה כגון בשבת יכול ליתן לה מטלטלין כנגד כתובתה. וכת' **הפלאה** (ס"י שו ק"א אות א) דלדעת **השו"ע** דמהני שיעידו עליו עדים ויקנו מידו שהוא חייב לה מנה או מאתים (כמבואר להלן) צ"ל דהא דר' אמי ציוה להתפיס מטלטלין אע"ג דקנין עדיף טפי היינו משום דמיירי התם שכבר קידש היום וקנין סודר אסור בשבת כדאי' בב"ב במתני' (קטנ:). ולפי"ז מוכח דמותר ליתן משכון בשבת במקום מצוה כדאי' בחו"מ סי' ע"ג, דדוחק לומר שהיה זמן להתפסת מטלטלין מבעו"י, ולא היה זמן לעשות קנין סודר, ע"כ. ומבואר דס"ל דמש"כ השו"ע כגון בשבת היינו אפי' אם כבר נכנס שבת. ובאמת **הב"ח** (סוף אות ב) עמד בשאלה זו אמאי לא אמרו בכתובות להביא עדים והשיב דחדא מותר תקנתא נקט.

ו. לעשות קנין על הכתובה בפני עדים

וכתב **הרמב"ם** (אישות פ"י הל' ז - ט) דצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו וכו' אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה ק' או ק"ק ה"ז מותר, וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתה ה"ז מותר לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב. וכת' **המגיד משנה** דמ"ש דמהני עדים יליף לה מהא **דכתובות** (נה) שאם אמר לעדים כתבו וחתמו והבו לה אם קנו ממנו א"צ להמלך ב' והוא אפי' במתנת קרקע וגו"כ ידוע דסתם קנין לכתובה עומד, ע"כ. ועי' **בטור** (אישות פ"י סח) שכת' שאם אינו יכול לכתוב לה כתובה כגון בשבת או ששכח לכתובה יכול ליחד לה מטלטלין בשבילה כדי שיבעול ויכתוב לה מיד אח"כ וכת' הרמב"ם וכן אם העידו עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה ק"ק או ק' וזוהים ה"ז מותר עד שיהא לו פנאי לכתוב לה, ע"כ. מבואר דתפיסת מטלטלים מהני רק כשיהיה לו פנאי לכתוב צריך עשות כן, וכן הדין בקנה בפני עדים. ו**המהרי"ק** (שו"ש סד) כת' שאין להתיר לשחות אצל אשתו ע"י קנין בפני עדים, אלא ע"י דחחק.

אולם **הב"י** שם כת' שמדברי **הרמב"ם** שכתב עד קנין מטלטלים "הרי זה מותר", משמע בהדיא דסתם קנין אע"פ שלא נכתב דינו שוה לכותב ממש ובשניהם מותר לגמרי, ולא כתב עד שיהיה לו פנאי לכתוב אלא בנתן לה מטלטלין כנגד כתובתה וזה שלא כנ"י מהטור ולא דק. ודלא **המהרי"ק**, ואפשר שנמשך אחר דעת הטור בהבנת דברי הרמב"ם ולא דק, ע"כ.

אבל **הב"ח** (אות א) דקדק מדסיים הרמב"ם עד שיהא לו פנאי לכתוב ולא כתב לכתוב או לקנות ש"מ דקנין לא מהני רק בשעה"ד. ו**השו"ע** (ס"י שו סעי' א) פסק דאסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה כו' ואפי' אם ירצה לייחד לה כתובה במעות, או בשאר מטלטלין, אין שומעין לו, אלא צריך שיכתוב לה שטר ע"פ דבמי הכתובה ויהיו כל נכסיו משועבדים לה, או שיעידו עליו עדים ויקנו מידו מה שהוא חייב לה. ו**הח"מ** (ס"ק ה) דחה דברי **הב"ח** דאין דקדוק זה כדאי להוציא דברי הרמב"ם מפשטן, עיי"ש. אולם **הרמ"א** כתב שיהא אצלן ליתן לסמוך אדעירם רק בשעה"ד, ומיד שיש לו פנאי לכתוב, כ"ש שאין לסמוך עליהו לכתח', וכן ראוי להורות. ודקדק **הח"מ** (ס"ק ו) משמע מיהא דבשעה"ד סומכין על עידי קנין לפי שעה כו', אבל **בב"ח** כתוב דאפי' בשעה"ד אין לסמוך על עידי קנין וכן כשנמצא הכתובה פסולה בעינן התפס' מטלטלין כו' עכ"ל, ואני אומר ודאי המחמיר תע"ב אבל כשאין להחתן מטלטלין להתפיס לפי שעה יכול לסמוך על הטור ודעימיה ובאיסור קל כזה אין ראוי להחמיר ולבטל מצות עונה ופ"ו דבפרט בזה"ז שאין מגרשין בעי"כ (וא"כ ליכא טעמא שיהי' קל בעיניו להוציא'). ומוכח **מהח"מ** דמשום ביטול מצות עונה לאחד חשיב שעה"ד. ו**הב"ש** (ס"ק ד) הסכים לח"מ בדשעה"ד ודאי מקילתין. (וכ"כ **החכ"א** (כלל קטב אות יח) דבשעה"ד יש לסמוך שמקבל קנין אגב סודר בפני עדים שיכתבו לה כתובה ומיד כשיהיה פנאי לכתבו. וכן הוא **במ"ב** (ס"י תקמ"ה ס"ק כז).

ועי' **בישועות יעקב** (ס"ק ב) שהכריע דאם בעה שקיבל בקנין היה פנאי לכתוב והיה בכח האשה לבקש מהעדים שיכתבו לה דהא קיי"ל קנו מניה לא צריך אימלוכי ביה מהני הקנין ואף שלא הלכה האשה לבקש מהעדים היא גופא ראיה דסמכא דעתה ולכן מהני הקנין כמו כתיבה אף בלא שעה"ד וכדעת הב"י, משא"כ אם באותו עת שקיבל בקנין לא היה אפשר לכתוב כגון בשבת או שאין פנאי לכתוב בזה אמרינן דלא סמכה דעתה בקנין ולא מהני רק כמו התפסת מטלטלין דלא מהני רק בשעה"ד. וכן פסק **הפתי"ל** (ס"ק א) ו**בוצר ש"י** (שם על סעי' א ד"ה אמנם) כת' דכרכו של הישוע"י. ו**בהפלאה** דלעיל מבואר דהאיסור לעשות קנין בשבת מפני העדים הוא משום הקנין. ואיכא נפ"מ דלסוברים דהאיסור הוא משום קנין בשבת בדיעבד אם עשו מהני משא"כ לישוע"י.

מסקנא דדינא

א' חכמים תקנו שהנשוא אשה עליו לכתוב לה כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ב' י"א שאסור מדרבנן להתייחד קודם שיכתוב לה כתובה, וכן אם נאבדה עד שיכתוב לה כתובה חדשה. וי"א שעד כתיבתה רק חל עליהם איסור אבל אינם אסורים ביחוד. ולשו"ע העיקר כדעה הראשונה ולרמ"א העיקר כדעה השניה. ג' אם אינו יכול לכתוב לה כתובה, כגון בשבת או אף בחול כגון ששכח לכתבה וזכר מאוחר בלילה וקשה לחפש סופר ועדים, יכול ליתן לה מטלטלין כמשכון כנגד כתובתה, ואז מותרים עד שיהיה לה אפשרות לכתוב ואז כותב לה מיד. ד' דעת השו"ע שאם מעידים עליו עדים על חיוב הכתובה ועושה בפניהם קנין על מה שהוא חייב לה בעיקר הכתובה, מועיל במקום כתיבת כתובה אפילו לכתחלה דסתם קנין לכתובה עומד. וי"א דאין לסמוך על עדים רק בשעת הדחק, וע"כ מיד שיש לו פנאי לכתוב צריך לכתוב לה כתובה. וכן פסק הרמ"א. ה' בשבת אסור לעשות העצה הנ"ל של קנין בפני עדים משום איסור קנין בשבת. ועי' **בשמענתא עמיקתא גליון תש"ח שבעז"ה נכתוב עוד בכל זה**.

אולם **בשבט הלוי** (פ"ח סי' רמ) נשאל בזה והשיב דכיון שהרשב"א פסק כן למעשה דיפדה האב, וכן הב"י הביא רק דעתו, יראה דיפדה האב עם ברכה. ומי"מ כדי לצאת ידי הריב"ש יעשה הבן את האב שליח לפדותו, והסוברים דמהני שליחות בפה"ב, דשיטתם עיקרית, ויש גם מקום בהלכה דאח"כ יפדה הבן עצמו בלי ברכה, אבל לעני"ד א"צ בזה. ע"כ. ור"ל דלצאת נמי דעת הסוברים דלא מהני שליחות, יש מקום דשוב יפדה הבן עצמו בלא ברכה, אלא דא"צ לה, דהעיקר כהרשב"א וכדעות דס"ל דמהני שליחות בפה"ב. ואע"ג דמ"ש הרמ"א דאין האב יכול לפדות ע"י שליח, מקור דבריו הוא מהריב"ש הנוכר כמבואר בד"מ שם. וא"כ נמצא דלריב"ש גופיה אין הבן פדוי אפי' יעשה האב לשליח. נר' דדעתו דכיון דלא קי"ל הכי עיקר לדניגא, א"צ לחוש ולהחמיר ב' חומרות גם דאין האב חייב בפדיון בנו, וגם דא"א לעשות המצוה ע"י שליח. דאין ב' דינים אלו של הריב"ש קשורים דל"ז. ויעוי' **בט"ז** (ס"ק יא) דכת' דמש"כ בריב"ש דאין האב יכול לעשות שליח הוא מהשואל, והריב"ש לא ס"ל כן. ואף לעשות שליח דלריב"ש יכול האב לעשות שליח. **בש"ך** (שם) נקט דאף לריב"ש יכול האב לעשות שליח. מיהו אכת' יש להתיר דהב"י בסי' ש' שהביא גם תשובת הריב"ש שכתב דכשיגדל הבן א"א לעשות המצוה אלא ע"י עצמו. אלא דבהמשך דבריו הביא בבדק הבית גם דברי הרשב"א דלא פקע זכות האב לעולם. אך לא העיר מידי דהדברים סותרים זא"ז.

וא"כ לכאו' נר' דעדיף טפי דהבן יפדה עצמו, דאז יועיל הפדיון אליבא דכו"ע, וכדי לחוש לכתח' לרשב"א דס"ל דהמצוה על האב, יאמר האב דאם המצוה מוטלת עליו הרי הוא ממנה את בנו להיות שלוחו. ויברך הבן על הפדיון ויציא עצמו מכל ספק. **העולה לדניא** - בכור שגדיל ואביו לא פדאו, הרי הוא מחוייב לפדות א"ל. ואם האב קיים נר' דטוב שימנה את בנו שליח על תנאי - שאם המצוה מוטלת על האב הרי הוא ממנה אותו להיות שלוחו לפדות עצמו, ואם המצוה מוטלת על הבן הרי הוא פודה עצמו. והבן יברך על הפדיון ויפדה עצמו. וי"א דעדיף יותר שיעשה האב את הפדיון ויברך, והבן ימנה את האב להיות שליח על תנאי לפדותו.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

שעות בית החוראה

ימי ראשון

21:30-22:00 בית הכנסת "חזון נחום"
 רח' המור 3 גילה ירושלים. מעבר לשעות הנ"ל ניתן להשאיר שאלות בתיבה המיועדת - יש לציין מספר טלפון.

ימי שני

21:30-22:00 בהכ"נ "הניכי הישיבות"
 רח' ייבא סבא 11 בית שמש רמה ד(ר').

ימי שלישי

19:20-20:00 בית הוראה "יודה דעת ודין"
 רח' חזון איש 10/7 רמת שלמה ירושלים. מעבר לשעות הנ"ל ניתן להשאיר שאלות בתיבה המיועדת - יש לציין מספר טלפון.

21:30-22:15 בית הכנסת "זכרון יצחק"
 ליד רח' אהרון אישכולי 110 רמות ב' ירושלים.

ימי רביעי

21:30-22:00 בית הכנסת "חזון נחום"
 רח' המור 3 גילה ירושלים. מעבר לשעות הנ"ל ניתן להשאיר שאלות בתיבה המיועדת - יש לציין מספר טלפון.

ימי חמישי

19:20-20:00 בית הוראה "יודה דעת ודין"
 רח' חזון איש 10/7 רמת שלמה ירושלים. מעבר לשעות הנ"ל ניתן להשאיר שאלות בתיבה המיועדת - יש לציין מספר טלפון.

ימי שישי

11:30 - 10:45 בהכ"נ "הניכי הישיבות"
 ליד רח' צונדק 129 רמות ב' ירושלים.

